

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БЕЗГОТІВКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

¹Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Анотація. У статті досліджено новітні тенденції розвитку глобальної безготівкової економіки та визначені перспективи прискорення її формування в Україні.

Ключові слова: глобальна безготівкова економіка, безготівкові розрахунки, новітні тенденції, електронні гроші, цифрове суспільство.

LATEST TRENDS OF CASHLESS ECONOMY DEVELOPMENT

Abstract: In article is to study the latest trends in the development of the cashless global economy and the prospects for the formation of the cashless economy of Ukraine.

Key words: cashless global economy, cashless payments, latest trends, e-money, digital society.

Цифровізація суспільного життя та фінансової сфери базується на принципово новій філософії фінансово-економічних відносин між населенням, бізнесом та державою. Українці все рідше використовують готівку та все частіше розраховуються картою. За даними Нацбанку, вісім з десяти платіжних операцій 2020 року були безготівковими. При цьому на третину зросла кількість закладів, які приймають платіжні картки, та на 11,2% збільшалося безконтактних терміналів.

У 2017 році до найуспішніших країн у впровадженні безготівкової економіки належали Австрія, Британія, Канада, Китай, Німеччина, Росія, США, Франція, Швеція та Японія. Кількість платіжних карток у цих країнах становила на одну особу в середньому 2 одиниці [1]. Частка готівки у грошовому обігу країни (співвідношення грошового агрегату М0 до ВВП) як індикатор рівня безготівкової економіки є найменшою у таких високорозвинених країнах як Велика Британія (3,6%), Данія (3,0%), Канада (3,8%), Норвегія (1,9%) та Швеція (1,9%).

Найбільшу нованційну роль у формуванні безготівкової економіки відіграють фінансово-технологічні компанії (Fintech). Саме ними сьогодні відбувається створення технологічних проєктів в сфері фінансів, здебільшого в банківській системі. Новітні технології в фінансовій системі ґрунтуються на інноваціях в сфері штучного інтелекту, біометрії, криптографії, хмарних обчислень. «У 2017 році світові інвестиції у Fintech становили 14,2 млрд. дол. США, що на 18% менше, ніж у 2016 році. Найбільші обсяги інвестицій залучили США – на суму 7,0 млрд. дол. США, Велика Британія – 1,8 млрд. дол. США та Китай – 1,6 млрд. дол. США. Загалом на ці країни припадає 73% світових інвестицій у Fintech» [2].

Після Революції Гідності Україна зробила справжній ривок у фінансовій інклюзії. Результати вищезгаданої стратегії НБУ очевидні. За даними Нацбанку, частка безготівкових розрахунків за обсягом операцій із платіжними картками в Україні в першому кварталі 2019 року сягнула 50%, при цьому 8 із 10 операцій – безготівкові. Для порівняння, на початок довоєнного, 2013 року, частка безготівкових розрахунків в Україні становила лише 12,4%. У програмі НБУ заявлено, що до кінця 2020 року кількість безготівкових платежів сягне 55%, тобто на даному етапі Україна максимально близька до цієї цілі. Крім цього, станом на 01.04.2019 року кількість токенизованих платіжних карток (створені в результаті заміни реквізитів платіжних карт на унікальні цифрові ідентифікатори, які використовуються для проведення операцій із застосуванням гаджетів з функцією NFC) в Україні становить 1,1 млн. шт., або 3% від загальної кількості активних платіжних карток, що обумовлено піднесенням ринку та розвитком платіжної інфраструктури [3]. Одним з ключових завдань у рамках нової концепції створення безготівкової економіки залишається елементарна зміна звички людей розраховуватися тільки готівкою. Приємним і важливим є той факт, що «за дослідженням Mastercard Digitalization Trust Survey 2019, українці дуже відкриті до інновацій і навіть випереджають в цьому

багато європейських країн: 87% наших співгромадян хочуть платити смартфоном, 58% української аудиторії вже користуються платіжними додатками, що є одним із найвищих показників у Європі» [4]. Цей момент є одним з вирішальних, якщо мова йде про фінансову інклюзію в країні, адже ігнорування населенням будь-яких фінансових новацій максимально ускладнило б процес її підвищення. Безумовно, щоб сформувати в Україні ефективну систему безготівкових платежів потрібно встановити достатню кількість POS-терміналів по всій її території – від мегаполісів до малих селищ. Щодо цього, маємо таку позитивну статистику: з початку 2019 року мережа платіжних терміналів зросла на 4%, водночас забезпечували можливість здійснення безконтактної оплати в Україні 81% торговельних POS-терміналів [5]. Варто звернути увагу на технологію «TaptoPhone», яку буквально можна перекласти як «термінал у смартфоні», що наразі знаходиться на стадії тестування в Україні. Вона дозволяє перетворити смартфон з NFC-модулем у повноцінний POS-термінал без жодного додаткового обладнання. Це дасть змогу вирішити проблему неможливості здійснення безготівкової оплати у великій кількості торгових точок в Україні. Відтак, новий додаток позбавляє бізнес від необхідності платити за оренду POS-терміналу і закладати ці витрати до вартості товару.

Співвідношення готівкових і безготівкових розрахунків у різних національних державах та регіонах світу залежить від наступних чинників, таких як: рівня розвитку демократії й економіки; рівня відкритості економіки; частки тіншового сектору і рівня корупції; рівня проникнення мережі терміналів; ментальності, культури, рівня грамотності населення й мотивації до безготівкових платежів.

Розвиток безготівкової економіки тісно пов'язаний із динамікою розвитку платіжних систем. Платіжні системи є новітнім механізмом переміщення коштів між банківськими установами та інституційними суб'єктами за отримані товари і надані послуги, якому немає альтернативи в глобалізованому світі. Прискорення економічних процесів відбувається за допомогою використання універсальних систем міжнародних платежів без територіальних кордонів. Найбільшими міжнародними картковими платіжними системами, які називають Міжнародними картковими асоціаціями є «Visa» (їх частка в загальному обсязі становить 42,5%) і «MasterCard» (26,6%). Найбільш поширеними платіжними системами Інтернет є WebMoney Transfer, EGold, PayPal, Moneybookers (Skrill), Payza (Alertpay), ZPAYMENT, Perfect Money, LiqPay, Google Checkout та інші.

Новітнім фінансовим інструментом є криптовалюта як децентралізований цифровий вимір вартості, який має криптографічний захист обліку. Аналітики нараховують близько тисячі видів криптовалют (кількість їх постійно змінюється), найбільшого поширення серед яких набув біткоїн (Bitcoin). Однак біткоїн, так як і решта цифрових валют, не залежать від жодної країни, із потенційними перспективами кожної людини до її отримання, тому стали не стільки платіжним засобом, скільки фінансовим активом, купівля-продаж на крипторинках якого породжує спекуляції та проблеми економічного, наукового, правового, технічного та державницького характеру. Учений-економіст Роберт Шиллер пише, що «крах біткоїна неминучий, а оцінити його вартість неможливо» [7]. Подібної думки і Джозеф Стігліц, який вважає «поведінку біткоїна на фондовому ринку фінансовою бульбашкою і наголошує на відсутності його соціальної функції» [8].

В Україні ми також спостерігаємо прискорення процесів переходу до безготівкової економіки. Сьогодні в нашій країні у мережі Internet проводиться більше половини (53%) безготівкових операцій, хоча в країнах Європейського Союзу цей показник 90 відсотків. Кількість платіжних карток в Україні перевищила кількість населення і становила понад 59,9 млн. шт. [9]. При цьому надання кредитних карток найбільш поширене під зарплатні проекти та разом із дебетовими картками.

Запровадження безготівкової економіки в Україні передбачає цілеспрямований державний вплив на сплату за товари й послуги, персональні розрахунки, e-commerce, оренду, транспорт, виплату зарплати, внутрішній туризм, державні платежі, споживче кредитування, соціальні виплати, субсидії, пенсії тощо. Ці заходи допоможуть досягти цілей антикризового регулювання у фінансовому секторі економіки.

При запровадженні безготівкової економіки можна отримати наступні переваги: скоротити витрати на обслуговування грошового обігу; зменшити витрати на виготовлення грошей; підвищити захист від підроблення грошей та пограбування; скоротити тіншовий сектор економіки; підвищити прозорість формування доходів та витрат всіх суб'єктів господарювання; скоротити операційні витрати банків та підвищити їх комісійні доходи й ліквідність; отримати доступ до додаткових сервісів і можливостей; збільшити швидкість транзакцій; отримати можливість розраховуватись у будь-якій валюті й країні світу та ін..

Крім позитивного впливу дослідники наголошують, що перехід на безготівкові розрахунки, тобто «електронізація» грошово-товарних операцій може призвести до повного контролю з боку фінансових інституцій над економічним та особистим життям людей. Сучасні банки мають повну інформацію про клієнтів і можуть контролювати їх доходи та витрати [10]. Іншою загрозою безготівкової економіки є можливість зростання кіберризиків, що включають цілеспрямовані хакерські атаки, шпигунство, програмні й апаратні інструменти в обладнанні тощо.

До основних досягнень на сучасному етапі розвитку безготівкових платіжних інструментів можна віднести: зменшення готівкового обігу, розвиток новітніх платіжних інструментів, пришвидшення доставки платежів й забезпечення швидкості та надійності розрахункових операцій. Крім того, система забезпечує перспективу виробляти міжбанківський переказ у двох режимах: файлового та режимі реального часу.

Таким чином, при використанні сучасних безконтактних технологій, можна здійснювати не випускаючи карту з рук, покупки в один дотик. Потрібно лише наблизити карту до зчитувального пристрою й покупка буде оплачена. Використовуючи технології NFC, відбувається набагато швидше сплата безконтактними картами за товари й послуги. При здійсненні покупки, не потрібно передавати касиру карту використовуючи безконтактну технологію оплати. Карта завжди залишається в руках покупця, який повністю контролює весь процес оплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Finance+monthly (2017), "The World's Top 10 Cashless Countries In 2017", URL: <https://www.finance+monthly.com/2017/10/the+worlds+top+10+cashless+countries+in+2017/>
2. Innovate Finance (2017), "2017 Vc Fintech Investment Landscape", URL: https://new.innovatefinance.com/wp+content/uploads/2018/02/final+2017+vc+investment+landscape_9feb.compressed.pdf
3. Трофимов К. Т. Кредитні організації в Банківській системі. 2004. С. 310.
4. Mastercard: дослідження користування цифровими сервісами в Україні. 2019. URL: https://reklamaster.com/wp-content/uploads/2019/06/Digitalization_infographics_UA.pdf
5. Учасники платіжного ринку зможуть детальніше аналізувати поведінку держателів платіжних карток та тенденції розвитку ринку. Національний Банк України : офіційне інтернет-представництво. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=96085848&showTitle=true
6. Михайлюк Г. Поняття та особливості надання банківських послуг за допомогою Інтернету. Право України. 2010. № 8. С. 162-168.
7. Shiller R. (2017), "Bitcoin valuation is 'exceptionally ambiguous'", available at: <https://www.cnbc.com/2017/12/19/robert+shiller+bitcoin+valuation+is+exceptionally+ambiguous.html>
8. Stiglitz J. (2017), "Bitcoin ought to be outlawed", URL: <https://www.weforum.org/agenda/2017/11/joseph+stiglitz+bitcoin+ought+to+be+outlawed/>.
9. Ринок платіжних карток в Україні. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
10. Інноваційні тенденції розвитку безготівкової економіки. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/6.pdf

Кучеренко Світлана Юрївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, декан факультету фінансово-економічної і професійної освіти, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Переяслав, e-mail: ksvetau@i.ua

Леваєва Людмила Юрївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Переяслав, e-mail: luda85@i.ua

Кучеренко Микола Анатолійович, старший викладач кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Переяслав, e-mail: mak24.75@meta.ua

Kucherenko Svitlana – PhD, Assistant Professor of Economics Department, Dean of the Faculty of Financial, Economic and Vocational Education, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, e-mail: ksvetau@i.ua

Levaieva Liudmyla – Ph.D., Assistant Professor of Economics Department, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, e-mail: luda85@i.ua

Kucherenko Mykola – Senior Lecturer of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, e-mail: mak24.75@meta.ua